OCHRANA A ROZVOJ AKTÍV NATURE-KRAJINA POHRANIČIA

PRZEWORSK (POĽSKO) - SVIDNIK (SLOVENSKO)

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou v rámci Európskeho rozvojového fondu
Regionálny program cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko - Slovensko 2014-2020.

Informácie o projekte

NÁZOV PROJEKTU: Ochrana a rozvoj prírodných a krajinných hodnôt pomedzí
VEDÚCI PARTNER: Mestská obec Przeworsk
PARTNER PROJEKTU: Regionálna rozvojová agentúra Svidník
ZDROJ FINANCOVANIA: Európsky fond regionálneho rozvoja Program cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko–Slovensko 2014–2020
OBDOBIE REALIZÁCIE: 01.08.2018-30.06.2019
VÝŠKA FINANČNÉHO PRÍSPEVKU: 49 996,85 EUR (85%)
CELKOVÁ HODNOTA PROJEKTU: 58 819,83 EUR (100%)

POPIS PROJEKTU

Hlavnou myšlienkou projektu je ochrana a rozvoj prírodných a krajinných hodnôt oblasti poľsko-slovenského pomedzí. Jednotlivé projektové aktivity sú zamerané na vytváranie nových vzdelávacích nástrojov pre obyvateľov a turistov a školenie skupiny lídrov, ktorí budú animátormi vášne k prírode a budú učiť ostatní. Bez potrebných znalostí nie je spoločnosť v cezhraničnej oblasti pripravená na riadnu ochranu a rozvoj prírodných a krajinných hodnôt. Projekt prispieva k lepšiemu porozumeniu prírodne biodiverzitných oblastí pomedzí, ktoré by mali byť spoločne chránené. Má to veľký význam pre lokálne komunity aj pre prírodu samotnú, ktorá bude vďaka aktivitám predpokladaným v projekte lepšie chránená a má väčšiu šancu prežiť čo najmenej zmenená pre budúce generácie.

Aktivity realizované aktívnou účasťou obyvateľov a predstaviteľov oboch partnerov, ako organizovanie fotografických a maliarskych plenérov, stacionárnych a nestacionárnych workshopov, ale tiež vytvorenie Siene prírody s mobilným vybavením (s možnosťou vypožičania pre široké záujmové skupiny z Poľska a Slovenska), inovatívne konferencie, súťaž „Pomáham prírode“ prispievajú k získavaniu potrebných znalostí obyvateľov pomedzí a zlepšujú vnímanie atraktivity pohraničných oblastí Poľska a Slovenska.

Fot. 1. *Nízke Beskydy*

ÚLOHY V PROJEKTE OBSAHOVALI OKREM INÉHO:

- **prípravu dokumentu „Analýza prírodného a krajinného potenciálu pomedzí“ ,**
- **vytvorenie e-prístroja v podobe webovej stránku** (v poľskom a slovenskom jazyku), webové stránky uľahčujúce prístup pre osoby so zdravotným postihnutím,
- **prípravu a výtlačok propagačnej zložky projektu** (elektronická verzia zložky dostupná na webových stránkach),
- **vytvorenie inovatívneho cezhraničného produktu v podobe Siene prírody** na Základnej škole č. 2 na ul. Misiągiewicza v meste Przeworsk pre predstavovanie prírodného a krajinného potenciálu pomedzí, pre vedenie vzdelávacích a demonštračných aktivít, a tiež stacionárnych workshopov. Sieň bola vybavená mobilným zariadením, ktoré možno prepravovať do všetkých kútov pomedzí. Zariadenie zahŕňa vzdelávacie tabule, výstavné múry, prírodné exponáty, vzdelávacie hry vo forme labyrintov znalostí, veľkoplošné hry, spievajúce stoly so zvukmi vtákov, dosky na tému prírody a pod. Sieň prírody bola tiež vybavená mobilným multimediálnym zariadením, oi. notebookom so softvérom, prenosným stolíkom, mobilným projektorom, obrazovkou na statíve vrátane laserového ukazovátka (účel: multimediálne prezentácie, filmy, zvuky prírody a pod.), prenosným ozvučením

***Logo** prirodzenej komory*

***Fot. x.** xxx*

- **v rámci projektu boli realizované stacionárne a nestacionárne workshopy pre záujemcov o prírodu a lídrov** angažovaných do prírodných aktivít. Cieľom workshopu bolo prebudiť vášeň k prírode, naučiť sa používať dostupné vybavenie, pozorovať prírodu v teréne – vrátane rozpoznávania druhov, venovania pozornosti stopám a zvieracím exkrementom a pomenovania zvierat,
- prezentácia prírodných a krajinných hodnôt **pomedzí počas 5-dňového fotografického a maliarskeho plenéru pre účastníkov z Poľska a Slovenska.** Počas plenéru boli účastníci z Poľska a Slovenska zaškoľovaní odborníkom na fotografiu a kresbu/maliarstvo v oblasti zachytenia na fotografii/obraze ako prírodných detailov, tak široko poňatých krajín, s ohľadom na svetlo, poveternostné podmienky a ročné obdobie,

Obr. 2. *Pravoslávny kostol Olchowiec*

Obr. 3. *Fotografie z vonkajšieho prostredia*

- **výstava z plenéru** s prezentáciou najlepších prác počas prírodovednej konferencie a na webových stránkach projektu,
- vyhlásenie a rozuzlenie **súťaže „Pomáham prírode“** na „búdku“ pre hmyz a vtáčie krmítko. Cieľom súťaže je vyvolanie záujmu a zoznámenie s bohatstvom druhov zvierat (najmä hmyzu a vtákov), s ktorými sa denne stretávame vo svojom okolí,
- **prírodovedná konferencie** je vyvrcholením a súhrnom projektových aktivít; počas 5 prednášok odborníci v oblasti prírody budú predstavovať a diskutovať o prírodných a krajinných hodnotách pomedzí – ako pre mladších, tak pre starších príjemcov.

Obr. 4. *Fotografie z vonkajšieho prostredia*

TRVANIE PROJEKTU

Účinky mikroprojektu po dokončení realizácie budú zachované a budú pokračovať. Vybavenie Siene prírody, dokument analýzy, webová stránka, propagačná zložka budú využívané oi. k vzdelávacím a zaškoľovacím aktivitám po jeho ukončení.

Účastníkom workshopu/plenéru zostanú vedomosti a schopnosti, ktorých budú môcť v budúcnosti využiť pre dobro prírodného prostredia a podnecovanie vášne k prírode medzi priateľmi alebo členmi rodiny.

PRÍRODNÉ A KRAJINNÉ HODNOTY POĽSKO-SLOVENSKÉHO POMEDZÍ

Poľsko-slovenské pomedzí sa vyznačuje mimoriadnym prírodným bohatstvom, ktoré sa prejavuje vysokou biodiverzitou a prítomnosťou najvzácnejších zástupcov tuzemskej fauny a flóry. Hlavným faktorom ovplyvňujúcim tento obraz pomedzí je potenciál prirodzených biotopov ako v lesných, tak v nelesných ekosystémoch.

Obr. 5. *Slovenské pohraničí - lesná krajina*

Obr. 6. *Poľské pohraničie - nelesná krajina*

BIODIVERZITA

Diverzita vyskytujúcich sa tu stanovíšť vyplýva z prítomnosti niekoľkých geografických krajiniek a vegetačnej stupňovitosti. Na horách sa vyskytujú vegetačné zóny od poschodia pohoria do poschodia poloniny. Samotné Karpaty sú útočiskom pre vzácne v Európe dravce: medvede, vlky, rysy a mačky divé. Pre predstavu o bohatstve oblasti Karpát a obklopujúce ju nížinnou časť stačí spomenúť niekoľko tu prítomných skupín: asi 2200 druhov cievnatých rastlín, 1350 druhov lišajníkov a viac ako 320 druhov vtákov. Nájdeme tu endemity – organizmy, ktoré sa mimo tohto územia nevyskytujú, ako napríklad čermeľ skalná, prvosienka holá karpatská, klinček skalnýa subendemit – mlok karpatský. Pridajme k tomu skutočnosť, že Nízke Beskydy a Bukovské vrchy sú súčasťou karpatského oblúka, pozdĺž ktorých vedie prírodný ekologický koridor. Tento koridor umožňuje migráciu zvierat a rastlín a zabezpečuje spojenie medzi často vzdialenými populáciami. Všetky tieto faktory spôsobujú, že sa jedná o veľmi cenné miesto, v niektorých ohľadoch až unikátne.

Obr. 7. *Medveď*

Obr. 8. *Vlci*

FAUNA POMEDZÍ

Fauna cicavcov poľsko-slovenského pomedzí patrí k jedinečným v krajine, predovšetkým vďaka rozsiahlym pôvodným lesom v oblasti karpatského pásma. Najcennejším a najznámejším faunistickým symbolom oblasti je skupina veľkých dravých cicavcov. Vyskytujú sa tu stabilné populácie vlkov, medveďov, rysov, a dokonca aj mačiek divých. Dravci okrem svojej všeobecnej jedinečnosti zohrávajú tiež kľúčovú úlohu pri utváraní rovnováhy v ekosystémoch. Nedostatok veľkých dravcov vo stanovištiach zvyčajne znamená rast populácie bylinožravcov, ako sú jelene a srnce. To zase vedie k narušeniu procesov obnovy lesov a značným škodám v poľnohospodárskych podnikoch. Vplyv kopytníkov na lesné procesy je dôsledkom silného tlaku zvierat na mladú generáciu stromov. Najcharakteristickejší jav je pozorovaný v karpatských lesoch v zimnom období, kedy jelene okusávaju vrcholky mladých jedlí a strhávaju kôru s lykom kmeňov mladých stromov. Tento proces sa nazýva vytĺkanie

Obr. 9. *Rys*

Obr. 10. *Mačka divá*

V dôsledku nadmerného rastu populácie jeleňovitých vyplývajúceho z nedostatku dravcov sa druhové zloženie porastov skresľuje a v najbežnejším pre Karpaty biotope – karpatskej bučine – sa významne znižuje podiel jedle. Dochádza potom k zjednodušeniu druhovej štruktúry a lesy sa začínajú podobať monokultúram, ktoré sú oveľa menej stabilné a menej odolné voči biotickým hrozbám. Zjednodušenie druhovej, avšak tiež priestorovej štruktúry lesov naopak odstraňuje mnoho druhov flóry a fauny, čo ešte viac oslabuje odolnosť lesov. Preto ekologická zložitosť lesov vyplývajúca z veľkého množstva prvkov tak významne závisí na prítomnosti a správnom (prirodzenom) fungovaní veľkých populácií dravcov. Nie bez významu je tiež skutočnosť, že veľkí dravci „kŕmia“ mnoho vzácnych druhov pomedzí. Najpozoruhodnejším príkladom je orol skalný, ktorého prežitie v zime závisí predovšetkým na obetiach ponechaných po vlčích hodoch. Ďalšími druhmi, ktoré ťažia z obetí dravcov sú sojky, krkavce, myšiak lesný, líšky, kuny, diviaky lesné a mnoho iných druhov.

FLÓRA POMEDZÍ

Poľsko-slovenské pomedzí je charakteristické pre svoje výnimočne prírodné bohatstvo, čo sa prejavuje vysokou biodiverzitou a prítomnosťou najvzácnejších predstaviteľov tuzemskej flóry. Hlavným faktorom, ktorý ovplyvňuje tento obraz pomedzí, je potenciál prírodných biotopov ako v lesných, tak v nelesných ekosystémoch. V dolinách Nízkych Beskýd prevažujú neobvykle floristicky bohaté svieže lúky. Prevládajúcimi lesnými rastlinnými komunitami sú takisto bučiny, ktoré sa tu vyskytujú v mnohých variantoch.

Obr. 11. *Karpatský bukový les*

O ich hodnote rozhoduje skôr než druhové zloženie tu prítomných rastlín ich vek, porast, textúra kmeňa, štruktúra priestoru a veku, stupeň prirodzenosti a zdroje mŕtveho dreva. K najcennejším lesným spoločenstvám karpatského pralesa určite patrí javorové lesy. Najhodnotnejšie javorové lesy s jelením jazykom celolistým sa vyskytujú najčastejšie na strmých svahoch so severnou expozíciou, na kostrových pôdach so zásaditou reakciou.

Obr. 12. *Karpatský bukový les*

Obr. 13. *Karpatský bukový les*

FORMY OCHRANY PRÍRODY

Územie poľsko-slovenského pomedzí je plné rôznych foriem ochrany prírody z dôvodu prírodného bohatstva tejto oblasti. Nájdeme tu národné parky: Bieszczadský a Magurský na poľskej strane a slovenský Národný park Poloniny. Táto oblasť bola tiež ocenená v rámci medzinárodného programu „Človek a biosféra“ vytvorením Biosférickej rezervácie „Východné Karpaty“. Na poľskej strane jeho území sa nachádzajú: Bieszczadský národný park, Cisniansko-Wetlinská chránená krajinná oblasť, Chránená krajinná oblasť Dolina Sanu, na slovenskej potom: Národný park Poloniny, Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty.

Obr. 14. *Bieszczady*

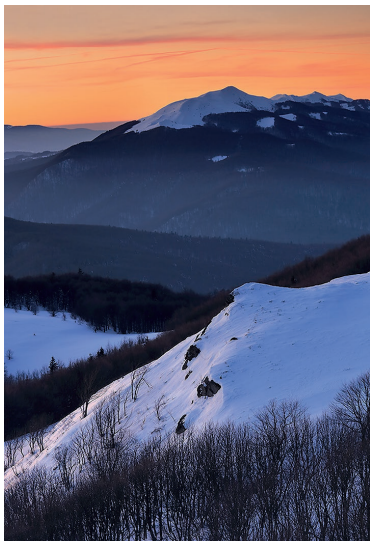

Obr. 15. *Bieszczady*

Bieszczadský národný park s rozlohou asi 29 tis. ha vznikol v roku 1973. Jeho cieľom je ochrana najvyššej časti poľských Východných Karpát. Veľmi dôležitá je ochrana krajiny Poloniny, ktoré sa rozkladajú nad hornou hranicou lesa, vzácnej flóry, lesov prírodného charakteru a zvierat spojených s pôvodnými lesmi. Rôznorodosť terénu z hľadiska výšky sa odráža na bohatstvu vysokohorských aj pohorských rastlín.

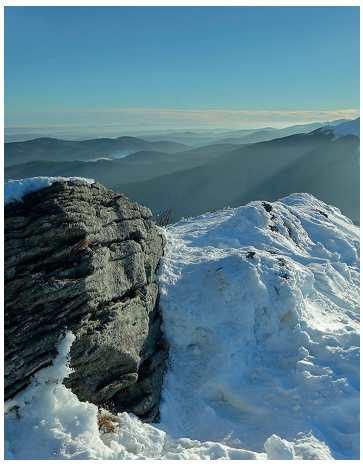

Obr. 16. *Bieszczady*

Obr. 17. *Bieszczady - pasienky*

Obr. 18. *Nízke Beskydy*

Obr. 19. *Nízke Beskydy*

Magurský národný park sa nachádza v Nízkych Beskydách, a jeho rozloha je takmer 19,5 tis. ha. Vysoká lesnatosť, kompaktný lesný komplex blízky prírodnému a prítomnosť vzácnych zvierat spôsobujú, že táto oblasť je prírodne výnimočne cenná. Nelesné plochy činí iba 5 % Magurského národného parku, avšak vďaka svojmu druhové bohatstvu sú perlou Magurskej prírody.

Obr. 20. *Buk*

Národný park Poloniny sa nachádza na Slovensku blízko poľsko-slovensko-ukrajinských hraníc a má rozlohu asi 30 tis. ha. Vznikol v roku 1997, a v roku 2007 bol zapísaný do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO. Cenné bukové lesy sú bydliskom pre veľké dravce. Vďaka susedstvu dvoch národných parkov – ukrajinského Užanského národného parku a poľského Bieszczadského národného parku, vznikol veľký lesný komplex s unikátnou hodnotou pre stredoeurópsku flóru a faunu.

ZARIADENIE PRÍRODNEJ KOMORY V PRZEWORSKU
Základná škola č. 2, ul. Misiągiewicza 10.

Obr. 21. *Zariadenie prirodzenej komory*

Autori fotografií

Obr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 - Agnieszka a Damian Nowak

Obr. 7, 8, 9, 10 - Zdroj: www.stock.adobe.com

Vydavateľ:

Návrh a realizácia:

Obeh: 2000 kópií

Obal: Agnieszka a Damian Nowak

Rok vydania: 2019

Bezplatná kópia

Za obsah tejto publikácie sú zodpovední výhradne autori a nemôžu byť identifikovaní s oficiálnym stanoviskom Európskej únie.

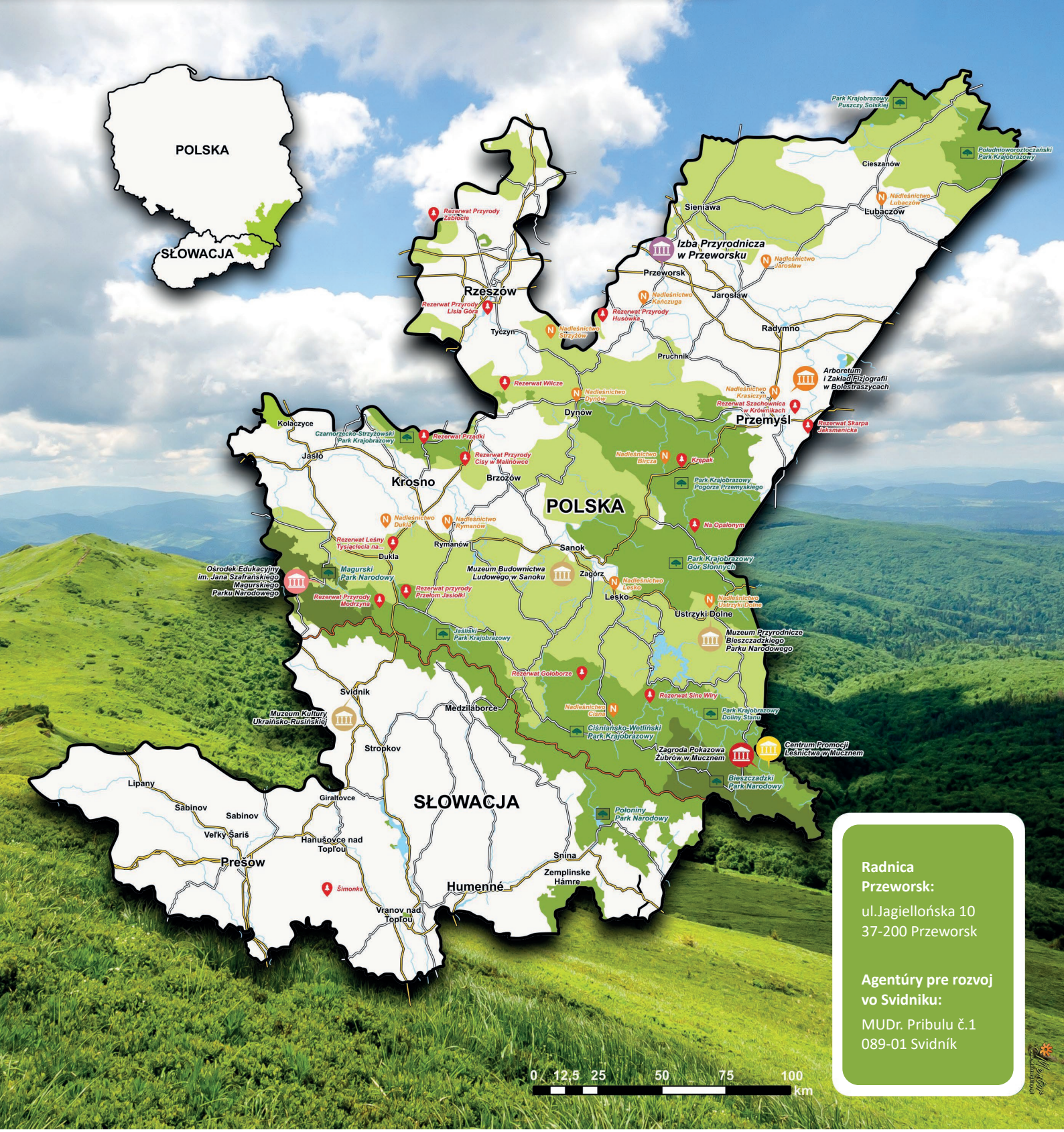

Radnica Przeworsk:
ul.Jagiellońska 10
37-200 Przeworsk

Agentúry pre rozvoj vo Svidniku:
MUDr. Pribulu č.1
089-01 Svidník

Máp. Oblasť zastrešujúceho projektu realizovaného Karpatským euroregiónom v Partnerstve s Vyšším územným celkom v Prešove

Viac informácií na webových stránkach:

WWW.PRZYRODAPOGRANICZA.PL

WWW.PRZEWORSK.UM.GOV.PL

WWW.RRASVIDNIK.SK